

LA LLENGUA CATALANA A LES ILLES BALEARS¹

Com succeeix, més o menys, a la resta del territori català sotmès a jurisdicció política espanyola, la situació de la llengua a les Illes Balears ve marcada per un seguit de contrastos. Uns de tipus geogràfic, altres de tipus generacional i altres lligats a la variada gamma de contextos i situacions socials.

Pel que fa al primer tipus, hi ha unes zones fortament castellanitzades, com Palma, Calvià o Eivissa, en què les enquestes ens donen uns alts índexs de població monolingüe hispanoparlant —i amb un ús, doncs, del català preocupant—, en oposició a unes altres zones en què la immensa majoria de la població es manté en la condició de catalanoparlant, cosa que determina un ús ambiental del català més tranquil·litzador.

El segon contrast es produeix globalment entre les generacions adultes i les generacions joves. Estudis diversos mostren importants divergències d'usos lingüístics entre ambdues parts de la població, cosa que indica que un bon nombre de canvis sociolingüístics importants se situen en el tall d'aquestes generacions. Un bon exemple d'aquests usos podria ser la tria de llengua que es fa en adreçar-se a un desconegut.

El mapa de l'ús de la llengua és també un conjunt de contrastos entre àmbits i situacions diversos; un espectre que va d'una presència

1. Resum de la intervenció.

elevada del català a les administracions municipals fins a la presència pràcticament nul·la del català com a llengua de treball a dominis com l'administració de justícia o l'empresa privada. I entremig, una presència de la llengua de difícil quantificació en el sistema educatiu (contrast entre l'ensenyament privat, militantment espanyol, i el públic, on la llengua es defensa millor); i una presència discreta del català als mitjans de comunicació (aquí una altra vegada el contrast entre uns mitjans audiovisuals públics o privats d'àmbit espanyol que ignoren completament la llengua del país i uns mitjans públics autonòmics, però d'una altra autonomia, que representen la pràctica totalitat d'aquella presència discreta).

La dinàmica sociolingüística d'ençà de l'establiment de l'autonomia es pot centrar en els següents aspectes principals:

1. Inexistència d'una política lingüística per part del govern autonòmic orientada a la planificació de l'ús i la promoció del català. Els qui han exercit el poder en aquest govern durant tots aquests anys no tenen projecte lingüístic que no sigui la continuïtat de l'ordre resultant de la política lingüística espanyola dels darrers quasi tres segles. Si han establert una legislació lingüística —com la Llei de Normalització Lingüística o alguns decrets reguladors de la llengua a l'ensenyament— és perquè s'han vists atrapats en una dinàmica que no han pogut evadir.

2. La feina àrdua de diversos sectors de militància lingüística, com, per exemple, molts de mestres, o les organitzacions cíviques (OCB, etc.), als quals es deuen els passos cap endavant fets pel català els darrers vint anys.

3. El fet que les illes s'han beneficiat dels avanços experimentats per la llengua al Principat, fruits d'una política lingüística que ara no valorarem, però, en tot cas, existent. L'exemple més palpable és l'efecte normalitzador que han tingut a les Balears la televisió i la ràdio públiques dependents de la Generalitat. I a un nivell més secundari una certa utilització del català per alguns serveis públics o grans comerços.

4. El manteniment de les inèrcies creades durant molt de temps d'intervenció contra la llengua catalana, concretades en usos arrelats

(com el canvi sistemàtic de llengua davant un hispanoparlant) o en representacions de la realitat sociolingüística (percepció d'aquesta realitat com a no problemàtica o percepció dels índexs d'utilitat d'espanyol i català com a alt i baix respectivament).

El balanç d'aquesta dinàmica es pot resumir afirmant que la tasca feta pels sectors de militància lingüística i institucions, i els beneficis obtinguts del progrés de la llengua en alguns àmbits en el Principat han determinat fets com un major prestigi de la llengua, la generalització de la competència passiva i l'augment de la competència activa, i la marginació dels discursos obertament en contra del català. Igual que la residualització de les estratègies secessionistes, tan operatives en èpoques no gaire llunyanes.

Però tot plegat no té força suficient per a aturar ni capgirar l'actuació dels mecanismes de substitució lingüística de què parlàvem més amunt. Ara com ara, la nostra societat té una urgència clarament formulable: engegar una veritable política lingüística per part de les institucions autonòmiques que pugui començar a transformar la realitat sociolingüística actual. Una política que hauria de començar per revisar el marc jurídic en el qual s'inscriuen les regles del joc lingüístic, a fi d'actualitzar allò que no és operatiu i omplir els buits que hi pugui haver.

GABRIEL BIBILONI
(Universitat de les Illes Balears)

